

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักการจัดการศึกษาภายในประเทศไว้หลายมาตรา เช่น ในมาตรา 80 วรรค (3) ระบุว่า “รัฐต้องดำเนินการตามนโยบายด้านการศึกษา พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ ภูมิหมายถึงเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกรวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” และในมาตรา 49 ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” จากบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ดังกล่าว แสดงถึงเจตนารมณ์ในการปฏิรูปการศึกษาโดยพัฒนาให้สอดคล้องและทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ดังนั้นการศึกษาจึงมีความเป็นพลวัตควบคู่ไปกับการพัฒนาคนในชาติให้เป็นผู้มีความรู้ คู่ความดีตลอดจนการให้บุคคลได้รับความเสมอภาคในการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย เพื่อให้ประชาชนได้รับโอกาสทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น (ราชกิจจานุเบกษา, 2550)

จากบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ดังกล่าว ส่งผลให้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาไว้ในหมวด 1 มาตรา 6 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”

กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายพัฒนาคุณภาพครูทั้งระบบเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองยุคใหม่ที่มีความใฝ่รู้ ใฝ่ดี คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เพราะครูเป็นกุญแจสำคัญในการมุ่งสู่ความสำเร็จดังกล่าว การพัฒนาครูยุคใหม่ให้เป็นครูที่มีความพร้อมในการจัดการกระบวนการเรียนการสอนตามเป้าหมาย กระทรวงศึกษาธิการจึงต้องการผลิตครูพันธุ์ใหม่เพื่อให้ได้ครูที่เก่งและให้คนเก่งมาเรียนครู พัฒนาหลักสูตรของครูเพื่อให้มีกระบวนการเรียนการสอนในโลกยุคใหม่ที่มุ่งเน้นให้เด็กมีจินตนาการและความฝันที่จะได้ร่วมพัฒนาประเทศและร่วมสร้างสังคมที่ดีขึ้น (กรมสามัญศึกษา, 2546) ดังนั้นประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษาในยุคใหม่จึงขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนหรือบุคคลในการปฏิบัติงาน ถ้าบุคคลใดเป็นบุคคลที่มีคุณภาพหรือมีสมรรถนะในทุกๆ ด้านทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะ คุณธรรมที่จำเป็นต่อการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สูงย่อมส่งผลต่อคุณภาพของงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ปัจจุบันในวงราชการก็ได้นำสมรรถนะมาเป็นตัวชี้วัดความสามารถของบุคคล สมรรถนะโดยทั่วไปจะแบ่งเป็น 2 สมรรถนะ คือ สมรรถนะหลัก หมายถึง สมรรถนะที่ทุกคนต้องมีหรือปฏิบัติได้เป็นคุณลักษณะร่วมกันของบุคคลทุกตำแหน่ง ตัวอย่างสมรรถนะหลักของครู ประกอบด้วย การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี การพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นทีมและสมรรถนะประจำสายงาน เป็นสมรรถนะที่กำหนดเฉพาะสำหรับแต่ละตำแหน่ง เพื่อให้บุคคลที่ดำรงตำแหน่งนั้นแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับหน้าที่และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น และตัวอย่างสมรรถนะประจำสายงานของครูประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน การวิเคราะห์สังเคราะห์และการวิจัย การสร้างความร่วมมือกับชุมชน (เย็นยง ราชวงษ์, 2554)

การแสดงถึงสมรรถนะและความสามารถของครูบ่งบอกถึงความเป็นผู้นำ ในความหมายของผู้นำ คือ บุคคลที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ และบรรลุผลสำเร็จ โดยเป็นผู้ที่มีบทบาทแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นใต้บังคับบัญชา หรือผู้นำ คือ บุคคลซึ่งก่อให้เกิดความมั่นคงและช่วยเหลือบุคคลต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม กระบวนการที่ครูสามารถนำออกมาใช้ คือ ภาวะผู้นำซึ่งภาวะผู้นำของครูมีความสำคัญต่อบทบาทการเรียนการสอน ครูเป็นผู้นำในการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน (โยธิน สกุลเดช, 2548) ดังนั้นภาวะผู้นำ จึงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่มีผลกระทบทำให้ทัศนคติ แรงจูงใจและผลการปฏิบัติงานของคนในองค์กรแตกต่างกันได้มาก ผู้นำบางคนสามารถทำให้ผู้ตามมีความผูกพันทุ่มเทการทำงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จแต่ผู้นำ

บางคนกลับก่อให้เกิดผลในทางตรงกันข้ามภาวะผู้นำทางวิชาการ เป็นภาวะผู้นำที่พัฒนามาจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Mc Ewans, 1998) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมุ่งปรับเปลี่ยนมุมมองที่มีต่องานในวงกว้างและเป็นระบบมากกว่า แต่ภาวะผู้นำทางวิชาการจำกัดวงเข้ามาที่งานด้านวิชาการขององค์การ ความพยายามในการปฏิรูปการศึกษาในวงกว้างจะมุ่งไปที่วิธีการที่เป็นระบบเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้มีรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการ (Elmore, 2002)

ครูจึงเป็นบุคคลหนึ่งที่สามารถเป็นผู้นำทางวิชาการได้ซึ่งไม่ใช่แต่เฉพาะผู้บริหารเท่านั้น โรงเรียนจำเป็นต้องมีผู้นำทางวิชาการเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาการสอนที่มีประสิทธิภาพ (York-Barr and Duke, 2004) สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำของครูและสรุปความหมายของภาวะผู้นำของครูที่พบในงานวิจัยไว้ ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำของครูในแง่ผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ ครูที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอน ใช้บทบาทของผู้นำเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ท่ามกลางครูและครูผู้นำเพื่อให้เกิดการปรับปรุงแลพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยมุ่งเน้นที่ความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) ภาวะผู้นำของครูในแง่ของการใช้พฤติกรรมผู้นำ คือ การที่ครูผู้นำใช้พฤติกรรมผู้นำทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ 4 ลักษณะ ได้แก่ ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำแบบมุ่งคุณภาพขององค์การ ภาวะผู้นำตามภารกิจที่ปฏิบัติและภาวะผู้นำแบบใช้บทบาทคู่ขนาน อีกทั้งในปัจจุบันวิกฤติในวงการครูทั้งในประเทศและต่างประเทศพบปัญหาหลักๆ คล้ายคลึงกัน ได้แก่ การที่คนดีคนเก่งไม่สนใจเข้าเรียนครูเป็นลำดับต้นๆ เมื่อเรียนสำเร็จแล้วส่วนหนึ่งจะไม่ประกอบอาชีพครู ทำให้ไม่สามารถบำรุงรักษาครูดี ๆ ไว้ได้

ทั้งนี้เหตุผลหนึ่งเนื่องจาก ความตั้งใจและทุ่มเทต่อการเรียนการสอนของครู ลดลงประกอบกับการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครูมุ่งสอนเนื้อหามากกว่าให้คิดวิเคราะห์และปฏิบัติ การสอนไม่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นครูในปัจจุบันส่วนใหญ่จึงขาดความเชี่ยวชาญในการสอนทั้งทางวิชาการและคุณลักษณะความเป็นครู ความเอาใจใส่ต่อเด็กลดลง ความนิยมยกย่องของสังคมต่อครูจึงลดลงทำให้วิชาชีพครูตกต่ำลง รวมทั้งในต่างประเทศที่ประสบปัญหาวิกฤติครูดังกล่าวข้างต้นต่างก็พยายามแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาของครู เช่นเดียวกันซึ่งประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งซึ่งเป็นการณีตัวอย่างหรือเป็นบทเรียนสำหรับประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพของครู โครงสร้างการบริหารจัดการเกี่ยวกับครูและระบบโรงเรียน ศักดิ์ศรีการยอมรับในวิชาชีพครูที่ถือว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูง ประโยชน์เกื้อกูลและการส่งเสริมพัฒนาบทบาทวิชาชีพครูทั้งตนเอง ระบบการศึกษาและ

การบริหารจัดการโดยรวมที่สอดคล้องสัมพันธ์กับโครงสร้างด้านอื่นเช่นเศรษฐกิจ สังคม การดำรงชีพ วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี จิตวิทยา และกระแสโลกาภิวัตน์ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านวิสัยทัศน์ สังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการสื่อสาร ทั้งทางบวกและทางลบ แนวคิด ค่านิยม ความเชื่อได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านการดำรงชีวิต การเรียนรู้ สังคมความรู้ สังคมประชาธิปไตยและผลกระทบในการพัฒนาครู การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการและวิชาชีพ ครูอย่างสำคัญ (โณทัย อุดมบุญญาภาพ, 2543)

ครูจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างมาก ในการให้การศึกษารเรียนรู้ ทั้งใน ด้านวิชาการ และประสบการณ์ เป็นผู้มีความเสียสละ ดูแลเอาใจใส่ สั่งสอนอบรมให้เด็ก ได้พบกับแสงสว่างแห่งปัญญา อันเป็นหนทางแห่งการประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเอง รวมทั้ง นำพาสังคมประเทศชาติก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง (ประชิด สกฤษณ์พัฒน์ และอุดม เชยกิจวงศ์, 2549) การจัดการเรียนรู้ต้องเน้นการจัดการประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จาก ประสบการณ์การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยครูมีหน้าที่เอื้ออำนวยในการสร้างบรรยากาศ แห่งการเรียนรู้ ส่งเสริม สนับสนุน ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ครูจึงถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ (เอียน สมธิ และอนงค์ วิเศษสุวรรณ, 2550)

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของครูที่มีต่อคุณภาพของการจัดการ การศึกษา และส่งผลกระทบต่อคุณภาพของนักเรียน แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในทุกภาค ส่วน โดยเฉพาะหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบด้านการศึกษา ที่ต้องการให้ครูที่มีคุณภาพ หน่วยงานต่างๆ และนักวิชาการหลายท่านได้มีการศึกษาวิจัยถึงปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นกับ ครู ซึ่งปัญหาครูไม่มีคุณภาพมิได้เกิดจากระบบไม่ดี หากเกิดจากครูขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ไม่มีแรงบัลดาลใจในการพัฒนาตนเอง รวมทั้งยังขาดการจัดการความรู้ที่ดีและมีโอกาส แลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ระหว่างกัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

จากเหตุผลดังกล่าวการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 จึงมีความสำคัญอย่างมากในอันที่จะช่วย เสริมสร้างให้ครูมีภาวะผู้นำทางวิชาการ ซึ่งจะยังประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาในยุคปัจจุบันและสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 - 2559 และแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 - 2559) จะเห็นได้ว่า ภาวะ ผู้นำทางวิชาการของครูเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเรียนการสอนพัฒนา

ผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางด้านวิชาการตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ หากมีการศึกษาและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครู ก็จะทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาครูให้มี ภาวะผู้นำทางวิชาการได้ ผู้วิจัยจึงประสงค์ที่จะศึกษาและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทาง วิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22

คำถามการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามของการวิจัย ดังนี้

1. ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 มีอะไรบ้าง
2. โมเดลโครงสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสอดคล้องกันหรือไม่

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทาง วิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการ ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูล เชิงประจักษ์

สมมติฐานการวิจัย

โมเดลโครงสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีความสำคัญ ดังนี้

1. ได้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครู เป็นตัวบ่งชี้ที่ได้รับการยืนยันแล้วว่า มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิผลทางวิชาการในสถานศึกษา ซึ่งสามารถนำตัวบ่งชี้ไปสร้างเกณฑ์การประเมินหรือเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนในโรงเรียนซึ่งจะยังผลไปสู่การเรียนรู้ที่มีคุณภาพของนักเรียน ซึ่งจะเป็นแนวทางการตรวจสอบและปรับปรุงพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาครู ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สามารถนำตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครู ที่เป็นผลจากการวิจัยไปใช้เป็นประโยชน์ในด้านการติดตามภารกิจ (Monitoring) เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ และใช้ประโยชน์ในด้านการประเมินผล (Evaluation) การดำเนินงาน

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในการวิจัยเป็นข้อมูลที่วิเคราะห์และสังเคราะห์จากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำทางวิชาการของครู ดังนี้

ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

- 1.1 การพัฒนาครู
- 1.2 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- 1.3 การพัฒนานักเรียน
- 1.4 การมีวิสัยทัศน์ เป้าหมายและพันธกิจการเรียนรู้

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

2.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต 22 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 81 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 2,876 คน
(สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต 22 ปีการศึกษา 2560 ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน
(Multi – stage random sampling) จำนวน 320 คน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ภาวะผู้นำทางวิชาการของครู ประกอบด้วย
4 องค์ประกอบหลัก 12 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

3.1 การพัฒนาครู

- 3.1.1 การพัฒนาตนเอง
- 3.1.2 การเป็นผู้นำเพื่อพัฒนาเพื่อนครู
- 3.1.3 การสนับสนุนการเป็นครูมืออาชีพ

3.2 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

- 3.2.1 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- 3.2.2 การใช้หลักสูตรสถานศึกษา
- 3.2.3 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล สรุปผลและปรับปรุงแก้ไข

หลักสูตรสถานศึกษา

3.3 การพัฒนานักเรียน

- 3.3.1 การกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน
- 3.3.2 การรักษามาตรฐานที่สูงของนักเรียน
- 3.3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน

3.4 การมีวิสัยทัศน์ เป้าหมายและพันธกิจการเรียนรู้

- 3.4.1 การให้ความสำคัญที่สุดต่อการเรียนรู้
- 3.4.2 การร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้
- 3.4.3 การสร้างเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยเพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย (Conceptual Framework) โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของครู ได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยของ Crowther et al. (2002); Suranna and Moss (2002); Hoy and Hoy (2003); MacNeill, Cavanagh, and Silcox (2003); York-Barr and Duke (2004); Alig-Mielcarek และ Hoy (2005); Collett Bloom (2005); Richardson Ackerman and Sarah Mackenzie (2006); Fullan (2008); Richard Jones (2010) ชาญชัย อาจินสมาจาร (2550); ทิศนา แหมมณี (2553); สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553); สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2554); อภาภรณ์ ราชพัฒน์ (2554); วันเพ็ญ นันทะศรี (2555); จารุภัทร บุญส่ง (2556); รัฐภาพร พิมพิชัย (2556); วิศิษฐ์ มุ่งนากลาง (2556)

กลุ่มที่ 2 องค์ประกอบของการพัฒนาครู ได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยของ Bennett (1996); Leithwood and Duke (1999); Sherrill (1999); Supovitz and Poglinco (2001); Southworth (2002); Hoy and Hoy (2009); กระทรวงศึกษาธิการ (2550); กมล ทรายชู (2553); สพลู (2553); วันเพ็ญ นันทะศรี (2555)

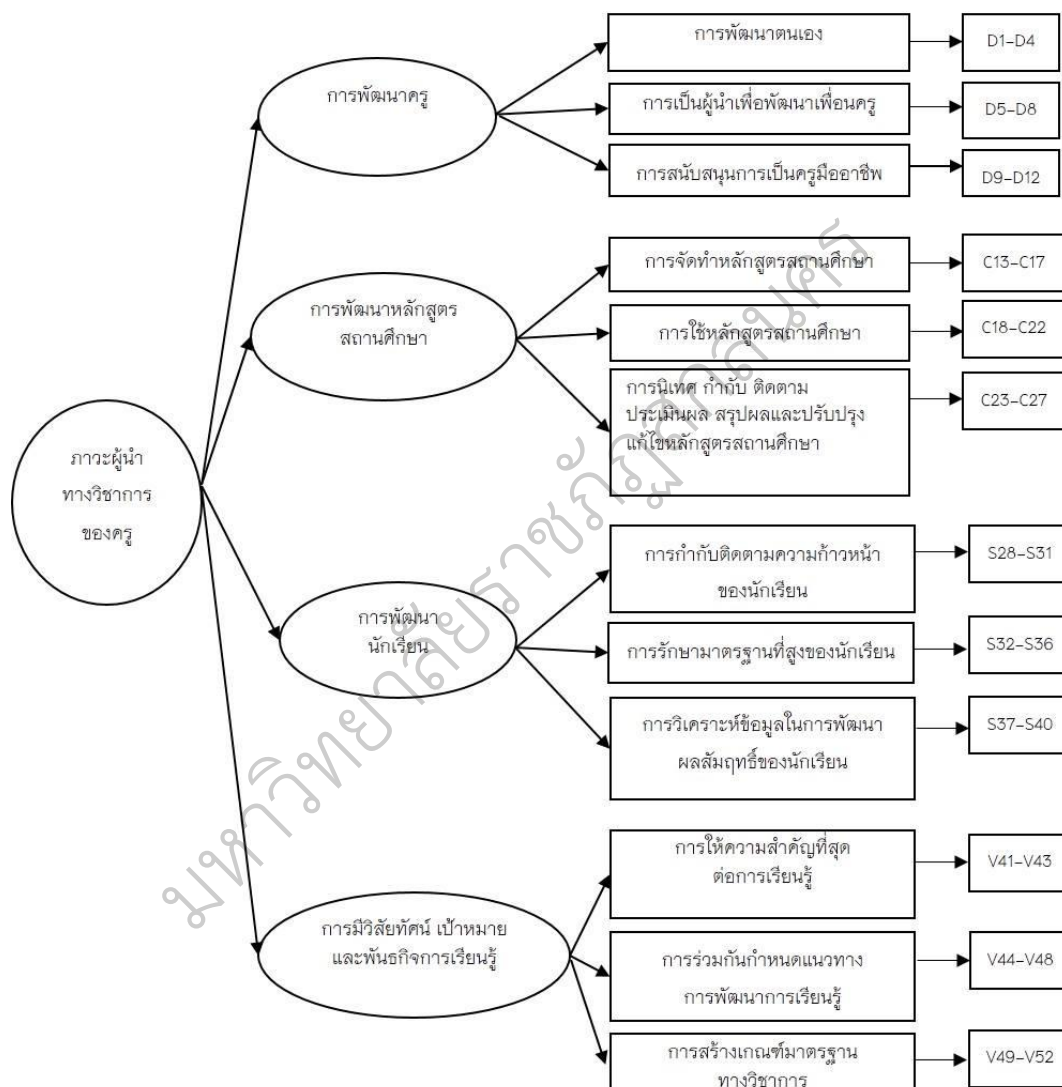
กลุ่มที่ 3 องค์ประกอบของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยของ Cotton (2000); Supovitz and Poglinco (2001); King (2002); Jazzar and Algozzine (2007); กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545); สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547); ภัสสุรีย์ เจริญศิริ (2547); ไตรนาถ ศรีจันทร์ (2548); วิรุฬ เกิดภักดี (2551); กมล ทรายชู (2553); ประยูร ชูสอน (2553); สมรรถนะ สพลู (2553); สถาบันพัฒนาคุณภาพการศึกษา (2554)

กลุ่มที่ 4 องค์ประกอบของการพัฒนานักเรียน ได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยของ Yates (2000); King (2002); Lashway (2002); Hoy and Hoy (2003); O'Donnell and White (2005); US Dept of Ed (2005); Leithwood (2006); La Porte (2007); Oklahoma (2007); Pendleton (2007); กมล ทรายชู (2553); จารุภัทร บุญส่ง (2556)

กลุ่มที่ 5 องค์ประกอบของการมีวิสัยทัศน์ เป้าหมายและพันธกิจการเรียนรู้ ได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยของ Goddard, Sweetland & Hoy (2000); Supovitz & Poglinco

(2001) King (2002); Lashway (2002); Southworth (2002); US Dept of Ed (2005);
 กมล ทรายชู (2553); จารุภัทร บุญส่ง (2556)

จากการสังเคราะห์ได้องค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ และองค์ประกอบย่อย
 12 องค์ประกอบ ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นียมคัพทเจพาอะ

เพื่อให้ความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงนียมคัพทเจพาอะที่ใช้ในการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของครู หมายถึง คุณลักษณะและพฤติกรรมของครู ที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ส่วนบุคคล และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนโดยปราศจากการใช้อิทธิพลของผู้บริหารสถานศึกษา ก่อให้เกิดพลังแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก 12 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

1.1 การพัฒนาครู หมายถึง การพัฒนาตนเอง การเป็นผู้นำในการพัฒนา เพื่อนครู การสนับสนุนการเป็นครูมืออาชีพ การเป็นผู้นำในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การสอนสำหรับนักเรียน โดยครูต้องมีการติดตามและตื่นตัวต่อความรู้ใหม่ๆ และ นวัตกรรมต่างๆ สามารถกำหนดเป้าหมาย และ แนวทางในการพัฒนาให้สอดคล้องกับ ความต้องการขององค์กร เพราะครูเป็นปุชนียบุคคล ที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนา นักเรียนมีคุณภาพ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาตนเองและเพื่อนครูอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย

1.1.1 การพัฒนาตนเอง หมายถึง การเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง มีการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรม เพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนางาน และสร้าง ความสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้

1.1.2 การเป็นผู้นำพัฒนาเพื่อนครู หมายถึง พฤติกรรมของครูที่ แสดงออกถึงการสนับสนุนช่วยเหลือเพื่อนครูคนอื่นให้มีการพัฒนา เป็นผู้ให้บริการ แหล่งศึกษาค้นคว้า มีส่วนร่วมและพัฒนาโรงเรียน

1.1.3. การสนับสนุนการเป็นครูมืออาชีพ หมายถึง การให้ความสำคัญ ต่อการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง พัฒนาครูแกนนำทางวิชาการ และกำกับติดตาม ประเมินความก้าวหน้าทางวิชาชีพ ส่งเสริมสนับสนุนการทำวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียนอยู่เสมอ

1.2 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง ความสามารถของครูใน การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การใช้หลักสูตรสถานศึกษา รวมถึงการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล สรุปผลและปรับปรุงแก้ไขการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้ การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด ประกอบด้วย

1.2.1 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง ความสามารถของครู ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ครูมีความตระหนักในการสร้างและพัฒนาหลักสูตร

การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย การจัดการของสถานศึกษา คำนึงถึงแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอก รวมถึงการจัดทำระบบสารสนเทศมาใช้ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

1.2.2 การใช้หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง ความสามารถของครูในการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ครูเตรียมแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก วางแผนระดมทรัพยากรในการพัฒนาหลักสูตร ประเมินการพัฒนาการของนักเรียนใช้แผนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยบูรณาการผ่านการเล่นและประสบการณ์ตรง

1.2.3 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลสรุปผลและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง ความสามารถของครูในการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล สรุปผลและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรสถานศึกษา ครูวางแผนนิเทศกำกับ ติดตาม สร้างเครือข่าย สรุปและประเมินผล รายงานผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ และจัดข้อมูลเพื่อพัฒนานักเรียน

1.3 การพัฒนานักเรียน หมายถึง ครูให้การสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ กำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน การรักษามาตรฐานที่สูงของนักเรียนและการวิเคราะห์ข้อมูลในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ให้บรรลุผลตามมาตรฐานทางวิชาการที่กำหนด ประกอบด้วย

1.3.1 การกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน หมายถึง ความใส่ใจของครูในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความก้าวหน้าของนักเรียน โดยครูรายงานผลการเรียน ร่วมกันวิเคราะห์ สะท้อนผลการวิเคราะห์ข้อมูล และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทุกภาคเรียน

1.3.2 การรักษามาตรฐานที่สูงของนักเรียน หมายถึง ครูร่วมกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ การอ่านออกเขียนได้ ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประสานงานดูแลการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนบรรลุตามมาตรฐานทางวิชาการ

1.3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน หมายถึง ครูวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ดำเนินการพัฒนานักเรียนปรับปรุงวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและประเมินความก้าวหน้าทางการเรียนของนักเรียนอยู่เสมอ

1.4 การมีวิสัยทัศน์ เป้าหมายและพันธกิจการเรียนรู้ หมายถึง การให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ ร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ สร้างเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการ กำหนดนโยบายในการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ใช้ทักษะภาษาสื่อสารสร้างความเข้าใจด้านวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายการเรียนรู้ แก่ครูและบุคลากรเกี่ยวกับการเรียนการสอนไว้อย่างชัดเจน ใช้การบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อกำกับติดตาม ประเมินวิสัยทัศน์พันธกิจและเป้าหมายการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1.4.1 การให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ หมายถึง ครูให้ความสำคัญสูงสุดต่อการเรียนรู้ ตั้งมาตรฐานการเรียนรู้ของนักเรียน ให้เวลาในการประสานงาน และดูแลการสอนมากขึ้น ให้เวลากับการเรียนรู้มากที่สุด

1.4.2 การร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ หมายถึง ครูร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจการเรียนรู้ ประเมินความก้าวหน้า ทำให้มีโครงสร้างองค์การที่จะนำโรงเรียนไปสู่เป้าหมายสำคัญร่วมกัน มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของครูในห้องเรียน ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นโรงเรียนที่มีประสิทธิผลมากขึ้น

1.4.3 การสร้างเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการ หมายถึง กำหนดพฤติกรรม การเรียนรู้ของนักเรียนและการสอนของครู สร้างเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการให้ บรรลุเป้าหมายตามเกณฑ์นั้น

2. ตัวบ่งชี้ หมายถึง สิ่งที่น่ามาวัดหรือชี้สภาพการณ์ของสิ่งที่กำลังศึกษา ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเป็นค่าที่สังเกตได้ทั้งเชิงคุณภาพ หรือปริมาณที่บอกความหมาย หรือสภาพของสิ่งที่ต้องการศึกษาเป็นองค์รวมอย่างกว้างๆ ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย การวางแผน และการปฏิบัติงาน การติดตามผลการดำเนินงาน และการจัดลำดับการพัฒนา

3. การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครู หมายถึง กระบวนการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครู โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ เชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ในรูปของโมเดลโครงสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครูกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4. โมเดลโครงสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู หมายถึง รูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นที่ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครู

5. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) หมายถึง วิธีการทางสถิติที่วิเคราะห์ชี้วัดว่าตัวแปรต่างๆ ที่วิเคราะห์ได้เป็นตัวแปรชี้วัดองค์ประกอบนั้น โดยพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading)
6. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง หมายถึง การวิเคราะห์เพื่อศึกษาว่า องค์ประกอบย่อยที่ได้อยู่ภายใต้องค์ประกอบใหญ่เดียวกันหรือไม่ องค์ประกอบย่อยใดมีความสำคัญมากกว่ากัน
7. น้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้กับองค์ประกอบ
8. ความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ หมายถึง ผลการวิเคราะห์ทางสถิติโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยันด้วยโปรแกรมลิสเรล โดยค่าไค - สแควร์ต่ำ หรือไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีความน่าจะเป็นเข้าใกล้ 1 ค่าดัชนีความกลมกลืน (Goodness of Fit Index : GFI) และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index : AGFI) มีค่าเท่ากับหรือเข้าใกล้ 1
9. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 หมายถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ประกอบด้วย 2 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร จำนวน 81 โรงเรียน
10. ครู หมายถึงข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ปีการศึกษา 2560
11. ขนาดสถานศึกษา หมายถึง จำนวนตามขนาดจำนวนนักเรียน ใช้เกณฑ์การกำหนดในระดับมัธยมศึกษาจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ สถานศึกษาขนาดเล็ก 1 - 499 สถานศึกษาขนาดกลาง 500 - 1,499 สถานศึกษาขนาดใหญ่ 1,500 - 2,499 และขนาดใหญ่พิเศษ 2,500 ขึ้นไป